

ATATÜRKÇÜLÜĞÜN KAVRAMSAL YAPISI

Atatürkçülük Anadolu Devrimi'nin temel düşünce dizgesidir. Bu devrim hem Türk ulusal kurtuluş eylemini, hem de Türk toplumunun hızlı ve köklü değişmesini öngören Atatürk devrim atılımlarını kapsar.

Atatürk devrim atılımlarının ve ilkelerinin amaç ve nitelikleri ile Atatürk'ün Devlet Başkanlığı süresince ilkelerinin gelişimi bize bu düşünce ile ilgili önemli ve kesin sonuçlara varacak kadar yeterli bilgi vermektedir. Ayrıca, son yıllarda Atatürkçülük konusuna artan ilgi ve bu konuda gittikçe çoğalan araştırmalar, yayınlar¹ sonucu Atatürkçülüğün kavramsal yapısı daha da açıklığa kavuşmaktadır.

Kurtuluş Savaşından önce ulusal bir düşünce söz konusu değildir. Atatürkçülük bir düşünce olarak Cumhuriyet yıllarında geliştirilmiştir. Buna karşın, Milli Mücadele dönemi belgelerinin bazı temel ve belirgin kavramları sonradan Atatürkçülüğün birer parçası olmuştur. Bu nedenle, Atatürkçülüğün temeli ulusal Kurtuluş Savaşı ve Atatürk devrim atılımlarını içeren eylem ve olaylardan doğmuştur. Kimi kez, bir düşünce eylemi yaratmış, kimi kez ise siyasal ve tarihsel olaylar bir düşünceyi doğurmuştur. Bu nedenlerle, Atatürkçülük düşün, eylem, ulusal amaç ve özlemlerimizin bileşiminden oluşmuştur. Bu yönüyle Atatürkçülük ülkü ve gerçeği içeren bir düşünce'dür.

Gerçekte, yeni Türk devletini yaratan, ulusal güç ve bu gücün eyleme yöneltilmesidir.

1) Bu konuda bkz : Suna KILI, *Kemalism*, Robert Kolej İş İdaresi ve İktisat Bölümü yayını, İstanbul, Menteş Matbaası, 1969 ve Suna KILI, "Kemalism in Contemporary Turkey" ("Çağdaş Türkiye'de Kemalizm"), *International Political Science Review*, I, no 3 (temmuz 1980), s. 381-404.

Tam bağımsızlık ilkesi, ulusal bir düşüncüye kavuşmak kararlılığı bütün bu eylemlere yön veren temel bir inan olmuştur. Kurtuluş Savaşı yıllarında yaptığı bir konuşmada Atatürk bu konuya şu sözlerle değinmiştir :

Dostlara sahip bulunmak, tam bağımsızlığımızı korumak, herşeyi Türk yönünden düşünmek. Bu gerçekçi görüştür. Osmanlı İmparatorluğu'nu yok eden ideolojiye tepkidir².

Türk ulusunu, Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü ile birlikte bağımsızlığını yitirme olasılığı ile karşı karşıya getiren en önemli neden, devrini tamamlamış ve çağdışı kalmış bir devlet biçiminin yürürlükte olmasıydı. Üstelik, geleneksel özelliklerini sürdüren Osmanlı İmparatorluğu, çağdaşlaşmış Batı toplumu tarafından sömürülme durumuna düşürülmüştü. Mustafa Kemal eyleminin başarısı, bu duruma son vererek, Türk toplumunun çağdaşlaşma sürecini başlatmasında saklıdır. Bu yönde ilk önemli aşama olarak örgütlenmeye, ulusal devlet kurma sürecine girilmiş, durağanlık ve yabancı devletlerin yayılmacı siyasasına karşı çıkmıştır.

Atatürk Devrimi bir geri kalmışlıktan kurtulma devrimidir. Altı ilke de bu devrim eylemini yönlendirici ilkelerdir. Atatürk Devrimi'nin yeterli bir değerlendirmesi, onun temel düşün kaynağı, kavramsal yapısının dayanakları olan bu altı ilkenin incelenmesine bağlıdır.

Cumhuriyetçilik : Cumhuriyetçilik, devlet yaşamında, yönetimde, bu yönetimin işleyişinde Türk ulusunun isteminin egemen kılınmasıdır. Yönetimde söz hakkı, bugünü ve yarını için karar verme; yazgısını belirleme, saptama gücü ulustadır. Ulusun, devletin, toplumun yönetimi sınıfların, ailelerin, toplumsal grupların eline, tekeline bırakılamaz. Ulusun tüm bireyleri yönetime etken olarak katılmalıdırlar. Toplum, içine kapanık, olayların, karar oluşturma, karar verme sürecinin dışında kapalı toplum olarak bırakılamaz, bırakılmamalıdır. Toplum açık ve "katılan" toplum olmalıdır.

2) Enver Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara : Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, s. 122.

Atatürkçülük'te Cumhuriyetçilik anlayışı sıraladığımız bu yönleriyle ulusçu, demokratik, özgürlükçü, çoğulculuğa açık ilkedir. Laik, ulusçu ve eşitliğe yönelik özellikleriyle Cumhuriyetçilik Atatürk Devrimi'nde yetkenin (otorite) oluşturduğu temel nitelikleri içerir ve yansıtır.

Mustafa Kemal, bir "padişah", "halife" özlemcisi değildir. Yeni bir hanedanın başlatıcısı olmak istememiştir. Mustafa Kemal, siyasal tarihi iyi bilen, çağdaş gelişmeyi iyi yorumlayan bir önderdir. Onun için "Cumhuriyet" demiştir. Cumhuriyet, Türk Devriminin en güçlü ve en yol açıcı ilk büyük adımdır. Bugünün Türkiye'sinde çoğulcu demokratik düzenin uygulanması, bu uygulama içinde zaman zaman ortaya çıkan güçlülere karşın gelişmenin, çağdaşlaşmanın başarılı biçimde sürdürülmesi, toplumun dinamizmi yeni Türk Devletinin "Cumhuriyet" temeli üzerine oturtulmasından kaynaklanmaktadır.

Atatürkçülük siyasal yönetim biçimi olarak "Cumhuriyet" i benimsemiştir. Türkiye için yasal olarak tanıdığı tek yönetim biçimi Cumhuriyet'tir.

Ulusçuluk : Ulusçuluk anlayışı geleneksel toplumun "Ümmet" olarak yaşama biçimini yadsır ve onun yerine çağdaş olmanın en önemli öğeleri olan "ulus" ve "yurttaş" olarak yaşama gereğini ve gerçeğini benimser. Atatürk, "ulus" olarak yaşamamanın, çağdaş bir topluma dönüşebilmenin en önemli ve zorunlu bir gereği olduğunun bilincindeydi: Bu konuyu söylev ve demeçlerinde birçok kez işlemiştir. Örneğin, Bursa'da öğretmenlere 27 Ekim 1922'de yaptığı konuşmada, bu konuya değinmiş ve Türklerin ancak Milli Mücadele döneminde bir ulus olarak yaşamaya başladıklarına işaret etmişti :

Çocuklarımıza ve gençlerimize uygulayacağımız öğretimin giz (sır)'i ne olursa olsun, onları :

- 1— Ulusuna,
- 2— Türkiye devletine,
- 3— Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla savaşabilecek bilgiler ve araçlarla silahlandıracağız.

Özgürlüğünü ve bağımsızlığını korumak yolunda savaş vermeyi bilmeyen uluslar için yaşama hakkı yoktur. Bu uğurda savaş gerekir.

Açıkça söyleyelim ki biz üç buçuk yıl öncesine değin topluluk (cemaat) halinde (ulusal bağları olmayan, rastgele, başka eğreti bağlarla bir araya gelivermiş olan bir topluluk halinde) yaşıyorduk. Bizi istedikleri gibi yönetiyorlardı. Dünya bizi, temsilcimiz ve yöneticimiz olanlara göre tanıyor ve değerlendiriyordu. Üç buçuk yıldır, ulus olarak yaşıyoruz.

Ordularımızın kazandığı utku (zafer), eğitim ordularımızın utkusuna yer açtı, yol hazırladı. Gerçek utkuyu siz kazanacak, siz koruyup sürdüreceksiniz, bunu başaracağınızdan kuşku yok. Sarsılmaz bir imanla ben ve bütün arkadaşlarım sizi gözeteceğiz, sizin karşılaştığınız bütün engelleri kıracağız³.

Osmanlı İmparatorluğu'nda iktidarın kaynağı ulus değildi, Atatürk Osmanlı İmparatorluğu'nun dinsel yapısına bağlı "Ümmetçiliğin" ve bunu yaşatan düşünce ve kurumların yerlerine ulusun varlığı, ulusal istenç ve ulusal egemenlik ilkelerini koyarken çağdaş, laik, demokratik bir topluma dönüşmemizin temellerini atmış oluyordu.

Ulusçuluk, toplumun, ulusun tüm bireyleriyle amaçta, ülküde, yazgıda, inançta, dilde, ekinde ulusal kimlik bilincine varması, "ben Türküm" diyebilmenin, tasada kıvançta, olanakların dağılımında birleşebilmenin mutluluğuna ulaşması; ülke ve ulus bütünlüğü için, devletin ve ulusun geleceği için birlikte çalışma, eyleme geçebilme erdemini, özverisini göstermesi; yönetimde, ekonomide, iç ve dış siyasette, ekinde, bağımsızlık doğrultusunda gelişmeye, çağdaşlaşmaya katkıda bulunmasıdır.

Atatürk ulusçuluğu Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını korumayı ve aynı zamanda Türk toplumunu çağdaşlaştırmayı

---

3) *Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri*. (Bugünkü dile aktaran Behçet Kemal Çağlar). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968, s. 88-89.

amaç edinmiştir. Bu ulusçuluk öbür devletlerin bağımsızlığına saygı gösteren bir ulusçuluktur ve *irredentist* değildir. Atatürk ulusçuluğu her türlü yayılmacılığa karşıdır. Atatürk ulusçuluğu herhangi bir kişi, hanedan, kurum ve sınıf egemenliğine karşı olmakla kendine özgü halkçılık anlayışını da yansıtır. Atatürk ulusçuluğu aynı zamanda laik bir ulusçuluktur. Atatürk ulusçuluğu bir kişinin Türklüğünü, anasoycu (ırkçı) açıdan değil, Türk ulusunun ulusal ülkü ve amaçlarına bağlılığıyla, Türk devletinin ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğünü savunmasıyla ve Türk toplumunun çağdaşlaşma çabasını benimsemesiyle ölçer. Bu bakımdan bir yabancı yazarın dediği gibi Atatürk ulusçuluğu ayırıcı değil, birleştiricidir, bütүнleştiricidir; çağrısı olumlu ve sağlıklıdır⁴.

Atatürk ulusçuluğu ilerici, usçu ve olgul (müspet) bilimcidir. Türklerin ulusal birlik ve beraberlik içinde çalışmaları ve çaba göstermeleri koşuluyla ülkeyi en ileri bir düzeye getirecek yeteneklere sahip oldukları inancındadır. Atatürk ulusçuluğu kapalı bir toplum anlayışını yadsır ve gereken durumlarda başka ülkelelerin deneyimlerinden de yararlanmayı önerir. Ancak, bütün bu yararlanmanın Türkiye'nin bağımsız kararının sonucu olması üstünde durur. Ulusçuluk, çağdaş olabilmenin, çağdaşlaşmaya yönelebilmeyen ilk ve son vazgeçilmez aşamasıdır.

Atatürk ulusçuluğu başka uluslara saygı duyar, dünyadaki ulusal kurtuluş eylemlerini dış siyasasında destekler. Ulusal sınırlar içinde yaşayan ve Türk ulusunun, Türk ülkesinin bütünlüğü, bugünü, yarını için yazgı birliğinde olan herkesi Türk sayar. Ulusu dinsel, mezhepsel, budunsal ayrılıklara, bölünmelere itecek her davranışın, her eylemin, her düşüncenin karşısında yer alır. Bu bütünlüğü sağlayıcı siyasal, ekin sel, yönetsel, ekonomik, toplumsal tüm önlemlerin alınmasını, ayrılıklara neden olacak ayrıcalıklar yaratacak geleneksel, mezhepsel, toplumsal, ekonomik engelleri ortadan kaldırmayı öngörür. Atatürk ulusçuluğu toplumsal, siyasal, ekin sel içeriği yanında ekonomik içeriği de olan bir ilkedir. Devletin yeraltı, yerüstü varlıklarının işletilmesinde, sa-

4) Clair Price, *The Rebirth of Turkey, (Türkiye'nin Yeniden Doğuşu)*. New York : Thomas Seltzer, 1923, s. 233.

nayin kurulup geliştirilmesinde, ulusallığı öngörür ve bu doğrultuda çalışılmasını, karar alınmasını, eyleme geçilmesini ister.

Geleneksel toplumdaki çağdaş topluma geçişte ulusal ekine yönelik temel bir aşamadır. Mustafa Kemal böyle bir aşamanın önemini daha Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında şu sözlerle dile getirmiştir :

Şimdiye kadar sürüp gelen okuma ve yetiştirme yanlışlıklarının uluşumuzun gerilemesinde en önemli nedenlerden biri olduğu kanısındayım. Onun için bir ulusal yetiştirme programından söz açarken, eski çağdaki asılsız uydurmalardan, yaradılışımıza hiç de uymayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan aşırma bütün etkilerden büsbütün uzak, ulusal ve tarihsel doğamıza uygun bir ekini öne sürmüş oluyorum. Çünkü Türk yönetiminin gerçek gelişmesi ancak böyle bir ekinle sağlanabilecektir. Rastgele bir yabancı kültürü kabullenmek şimdiye kadar uygulanıp duran yabancı kültürlerin yıkıcı sonuçlarını yinelenmekten başka işe yaramaz. Kültürün, bu düşünce ekininin verimi, ekildiği yerin elverişliliği ile orantılıdır. Bu yer de milletin öz yapısıdır. Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken; onlara, varlıkları, hakları, birlikleri ile zıtlaşan bütün yabancı unsurlarla savaşıma gerekliliği ve ulusal inanları bütün coşkunluğu ile her zıt düşünceye karşı şiddetle savunma zorunluğu aşılanmış olmalıdır. Yeni kuşağın bütün iç dünyasına bu duyuların, bu davranışların sindirilmesi büyük önem taşır. Bitmez, tükenmez korkunç bir savaş halinde belirip duran milletler hayatının felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her ulus için bu duyularını, bu davranışlarını bütün şiddeti ile şart koşmaktadır⁵.

Atatürk ulusçuluğu birleştirici ve bütünleştiricidir. Ulusal devlet kurmaya ve onu geliştirmeye yönelik bir ulusçuluktur. Ulus gerçeğine bağlı, ulusal kimlik bilincini geliştiren, yayılcılığı ve

5) *Bugünün Dünyası Atatürk'ün Söylevleri, a.g.y., s. 75.*

“ümmeçiliği” yadsıyan, laik bir ulusçuluktur. Bu nedenlerle Atatürk ulusçuluğu köktenci (radikal) dir. Atatürkçülük'te toplumsal birliği sağlamada temel işlev ulusçuluk ilkesinde, bu doğrultudaki devrim atılımlarındadır. Kitleleri harekete geçirerek, ulusal birliği sağlamada ulusçuluk ilkesinden yararlanmıştıdır.

Atatürk Devrim eylemi ulusçudur, çağdaşlaştırıcıdır. Ulusal bir siyasa gütmenin, bir ülkenin varlığını korumada en önemli etkenlerden biri olduğu inancı ve görüşünü şu sözlerle dile getirmiştir :

Baylar, dış siyasanın en çok ilgili bulunduğu ve dayandığı temel, devletin iç örgütüdür. Dış siyasanın, iç örgütle ve ülkesü başka başka ve birbiriyle bağdaşamayan toplulukları tek sınır içine almış bir devletin iç örgütü, kuşkusuz temelsiz ve çürük olur. Bu durumda dış siyasa da köklü ve sağlam olamaz. Böyle bir devletin, özellikle iç örgütü ulusal olmaksızın uzak olduğu gibi, siyasal yöntemi de ulusal olamaz. Buna göre Osmanlı Devletinin siyasa ulusal değil; ancak, kişisel, bulanık ve kararsız idi.

Değişik ulusları ortak ve genel bir ad altında toplamak ve bu değişik ulus topluluklarını eşit haklar ve koşullar altında bulundurarak güçlü bir devlet kurmak, parlak ve çekici bir siyasal görüştür ama aldatıcıdır. Dahası, hiçbir sınır tanımayarak dünyadaki bütün Türkleri de bir devlet olarak birleştirmek, ulaşılamayacak bir amaçtır. Bu, yüzyılların ve yüzyıllarca yaşamakta olan insanların çok acı, çok kanlı olaylar ile ortaya koyduğu bir gerçektir.

İslamcılık ve Turancılık siyasaasının başarı kazandığına ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanmamaktadır. Soy ayrımı gözetmeksizin, bütün insanlığı kapsayan tek bir dünya devleti kurma tutkularının sonuçları da tarihte yazılıdır. “Baskıncı ve yağmacı” olmak hevesleri konumuzun dışındadır. İnsanlara her türlü özel duygularını ve bağlantılarını unutturup, onları kardeşlik ve tam eşit-

lik içinde birleştirerek, insancıl bir devlet meydana getirme kuramının da kendine özgü koşulları vardır.

Bizim aydınlık ve uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem, "ulusal siyasadır". Dünyanın bugünkü genel koşulları ve yüzyılların kafalarda ve ıralarda yerleştirdiği gerçekler karşısında düşüncü olmak kadar büyük yanılğı olamaz. Tarihin dediğı budur; bilimin, aklın, mantığın dediğı böyledir.

Ulusumuzun, güçlü, mutlu ve sağlam bir düzen içinde yaşayabilmesi için devletin bütünü ile ulusal bir siyasa gütmesi ve bu siyasanın iç örgütlerimize tam uyumlu ve dayalı olması gerekmektedir. Ulusal siyasa demekle anlatmak isteğim şudur:

Ulusal sınırlarımız içinde herşeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişigüzel, ulaşılamayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak; uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir⁶.

Halkçılık : Atatürk yasallığını yalnız devletin yetkesinde, güçlülüğünde değil, halka açık, halka duyarlı, halka dayalı, halktan yana bir yönetimde, halkla elbirliği etmekte görmüştür. Atatürk halkçılık⁷ ilkesinin siyasal yönünü, siyasal yönetim biçiminin halklaşması olarak tanımlayabiliriz. Öte yandan, Atatürkçü görüş çağdaşlaşma hareketini kendi evrim süreci içinde oluşması yerine, hükümetlerin ve siyasal kuruluşların çağdaşlaşma çabasında dinamik, itici bir işlev yerine getirerek bu çabayı hızlandırma gereği üstünde durmaktadır.

6) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961, II. cilt s. 322-323.

7) Halkçılık ilkesine getirilen yeni yorumlar ve bu konudaki evrim için bkz.: Kili "Kemalism In Contemporary Turkey" *a.g.y*; Kili, *Kemalism*, *a.g.y.* s. 181-185.

Atatürk "imtiyazsız, sınıfsız bir milletiz" derken ulusçuluğun dayandığı Atatürkçü halkçılık anlayışını yansıtıyordu. Atatürkçülük herhangi bir sınıfın egemenliğini yadsıyan, ılımlı toplumsuluğu önde gelen, bir dünya görüşüdür. Atatürkçü düşünce bölücü değil, birleştiricidir. Halkçılık ilkesi hiçbir sınıfın üstünlüğünü benimsemez. Bütün halkın kayıtsız koşulsuz egemen olduğu düşüncesini benimser. Bu görüşü Atatürk 1 Kasım 1937'de Meclis'te yaptığı bir konuşmayla şöyle vurguluyor: "Elinizdeki izlenenin içeriği yalnız bir kısım yurttaşla ilgilenmeyi engeller. Biz bütün Türk ulusunun emrindeyiz."⁸

Atatürkçülük'te "halk" kavramı herhangi bir sınıfa ait değildir. Bu kavram bütün Türk yurttaşları için kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşı antiemperyalist bir savaştır ve bu savaş bütün halkın, bütün sınıfların işbirliğiyle kazanılmıştır. Halkçılık sınıf üstünlüğüne ve sınıf ayırımına karşı olduğu ve hiçbir kişi, aile, sınıf ya da topluluğun bir diğerine üstün olmadığı biçiminde yorumlanmıştır. Toplumsal sınıflardan değil, çeşitli meslek topluluklarının varlığından ve bu topluluklar arasındaki birlikten söz edilmiştir. Devrim atılımları, sınıfsız, ayrıcalıksız bir toplumsal anlayışa dayandırılmıştır. "Ulusal dayanışma" ve "ulusal birlik" konuları üstünde ısrarla durulmuştur. Ancak "ulusal dayanışma" durağanlığı korumak için benimsenmiş bir görüş değildir. Yurdun gönençliği ve kalkınması için ulusal birlik gerekliliği savunulmuştur. Önemli olan yalnızca birlik değil, "birlik" in tüm çağdaşlaşmayı amaç edinen bir düzeyde sağlanmasıdır ki Atatürkçülüğün de temel önerisi budur.

Devletçilik: Yeni Türkiye'de ussallık tüm alanlarda egemen yaklaşım yolu olmuş, "akıncı, asker devlet, iktisadi devlet olmalıdır" görüşü güç kazanmıştır. Planlı ekonomi ülkenin kendi kaynaklarını harekete geçirmede, ulusal ekonomiyi kurmada başlıca etken olacağı nedeniyle benimsenmiştir. 1 Kasım 1937'de yaptığı bir konuşmada, Atatürk sanayileşme ve planlı ekonomiyle ilgili görüşlerini Meclis'te açıklamıştır :

Sanayileşmek, en büyük ulusal sorunlarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için eko-

8) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, I. cilt 2. baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959, s. 405.

nomik elemanları ülkemizde varolan büyük, küçük her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. En başta yurt savunması olmak üzere, ürünlerimizi değerlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve gönençli Türkiye ülküsüne ulaşabilmek için bir zorunluluktur. Bu kanıyla, beş yıllık ilk sanayi planının geri kalan ve bütün hazırlıkları bitirilmiş olan birkaç fabrikasını da, hızla başarmak ve yeni plan için hazırlanmak gerektir⁹.

“Ekonomik kalkınma; Türkiye'nin özgür, bağımsız, her zaman daha gönençli Türkiye ülküsünün belkemiğidir¹⁰.”

Devletçilik, özgün ve kendine özgü bir ekonomik kalkınma yöntemi oluşturulması gereğinin Atatürk yönetimince benimsenmesi ürünüdür. 1929 yıllarından başlayarak dünyanın en derin ekonomik bunalımlarından birini yaşamaması, Türkiye'yi, bu dönemde devletçilik ilkesi yoluyla kendi ulusal ekonomik kalkınma modelini oluşturma çabasına itmiştir.

Devletçilik, Atatürkçülüğün devlet, ülke, ulus olanaklarının kullanımında, işletmesinde, kalkınmada, gelişmede, çağdaşlaşmada devletin ekonomik işlevine yön veren ilkesidir. Tüm toplumların ve özellikle Türk toplumunun geleneğinde, anlayışında, ekinde beklentiler devlete yöneliktir. Kişilerin, bir ulusun, bir toplumun bireylerinin içinde yaşadıkları ulusa, topluma karşı görevleri vardır, ama kişileri, bireyleri yönlendirecek, ulusun olanaklarını, ülkenin varlıklarını ulus yararına, halk yararına kullanmak, geliştirmek, kalkınmayı gerçekleştirmek, ulusu tüm bireyleriyle mutlu kılmak, ülkeyi bayındırlaştırmak, gönendirmek devletin birincil görevidir.

Devletçilik ilkesi özel girişimciliği yadsımaz. Tüm üretim araçlarının devletin elinde toplanmasını öngörmez. İyelik (mülkiyet) hakkına saygılıdır, fakat iyelik hakkının toplumun, ulusun yararlarına aykırı biçimde kullanılmasına da izin vermez. Devletçilik, ekonomide devleti hem düzenleyici, tasarlayıcı, hem de işletmeci, girişimci olarak görür.

9) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*. I, a.g.y., s. 396.

10) *y.a.g.y.*, s. 398.

Laiklik : Atatürk'ün kurmuş olduğu Cumhuriyet yönetiminin başlıca nitelikleri laik ve ulusal oluşudur. Birçok devrim atılımı laik bir toplum olabilmek amacıyla yapılmış ve öbürleri ise böyle bir ilkenin benimsenmesiyle yürürlüğe konma olanağını bulmuştur.

Atatürkçülükte laiklik ilkesi devlet ve dinin ayrımıyla ve devletin dinsel kurallara dayanmamasıyla tam açıklanamaz. Laiklik ilkesi aynı zamanda kişiye din konusunda özgürlük tanınması ve bu özgürlüğün korunmasıdır. Dinsel inancından ötürü kişinin ayrıcalıklı davranışlarla karşılaşmamasıdır. Yasalar önünde kişilerin dinsel farklılıklar güdülmeksizin eşit olmasıdır. Bu açıdan laiklik din konusunda kişinin özgürlüğünün öbür kişiler, toplum ve devlet tarafından tanınması, saygı gösterilmesi ve yaptırımlarla korunmasıdır. Gerçek laik düşünce kişi, toplum ve devlet ayırımı yaparak bütüncül (totaliter) düşünce sisteminin dışındadır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki düzeltim hareketlerine dinsel güçlerin karşı koyması, III. Selim'in öldürülmesi, 1909 gericiilik eylemi, Milli Mücadele döneminde Padişah - Halife'nin ve Şeyhülislâm'ın Kurtuluş Savaşı'na ve onun önderlerine karşı çıkması gibi olaylar dizisi ve birikimi 1920 Devrimcilerini bu güçleri çağdaşlaşmanın en önemli bir engeli olarak görmeye itmıştır. Bu nedenlerle, laikliğin sağlanması yalnız devlet ve din ayırımı olarak değil, dini devletin denetlemesi biçiminde görülmüş ve uygulanmıştır¹¹.

Atatürk İslam dünyasında ilk laik devleti kurmuş, Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olmasını istemiş, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşamamamızın önemli bir nedenini devlet yapısının dinsel kurallara bağlı olmasında görmüştür. Hukuk ve eğitim alanlarındaki devrim atılımları, dinsel değil, ulusal bir anlayışın ürünleridir. Atatürk laikliği hiçbir zaman dinsizlik olarak anlamamış, öyle yorumlamamıştır. Dine saygılıyız derken, duyunc (vicdan) larda yaşayan gerçek dinden söz etmek istemiştir. Atatürkçü laiklik ilkesi dini yadsımaz, dinsizliği kışkırtmaz. Ancak dini çağdaş bir toplumda kendisine özgü sorunlarla ilgilenmeye

11) Devlet'in dini bir ölçüde denetlemesi gereği konusunda öne sürülen görüş ve tartışmalarla ilgili olarak bkz.: Suna Kili, *Turkish Constitutional Developments And Assembly Debates on the Constitutions of 1924 and 1961*. İstanbul: Menteş Matbaası, 1981. s. 98-104.

çağırır. Dinin geleneksel toplumdaki davranışlarından uzaklaşıp, çağdaş Türk toplumunda gerçek yerini bulmasını önerir.

Atatürk Devrimi ve Atatürkçü laiklik anlayışı ülkenin geçmişi ve geleceğinde yazgının değil, kişinin ve devlet siyasasının önemli olduğunu, sorumlu olduğunu vurgulamış, yazgıcılık (kadercilik) yadsınmıştır.

Devrimcilik : Atatürkçülük devrimcilik ilkesiyle çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma çabasında hem geçerliliğini, yararlılığını sürdüren devrimci uygulamalara sahip çıkılmasını, onların korunmasını, geliştirilmesini; hem de yeni gereksinimler karşısında yeni devrimci uygulama ve çözümlere gidilmesini öngörmektedir.

Devrimcilik kalıplaşmayı, durağanlığı, işlevini kaybetmeyi, çağın, toplumun gerisinde kalmayı önlemektedir. Dinamik bir devrim anlayışını sağlamak ve sürdürmek için konmuştur.

Çağdaşlaşma bilinçli olarak yeniliğe yönelmektir. Atatürkçülük, çağdaşlaştırıcı bir düşünce olarak yeniliğe açık olmuş, yeniliğe sürekli olarak yönelmeyi ilke edinmiştir. Bu ilke devrimcilik ilkesidir.

Atatürkçü devrimcilik ilkesinin önemle üzerinde durulması gereken bir başka özelliği barışçı ve demokratik devrimcilik özlemi ve inancıdır.

Yalnız çağdaşlaşmanın sağlanması için değil, çağdaş olmanın, çağdaş yaşamının sürekliliğinin sağlanması için toplumun, siyasal sistemin ve siyasal ekinin değişime bağlı, değişime açık olmaları gerekir. Bu durumu Atatürk Devrim eylemi ve özellikle devrimcilik ilkesi sağlamıştır.

Devrimcilik ilkesi, Türkiye'nin devrim atılımlarını gerçekleştirerek ülkenin gelişmesine engel olan eski kurumları ve düşünce sistemini kaldırarak Türkiye'nin ilerlemesini bilinçle ve kararlılıkla sürdüreceği anlamını taşımaktadır. Atatürk Devrimi'nin amacı Türkiye'yi yalnız çağdaş, demokratik bir toplum durumuna dönüştürmek değildir. Aynı zamanda sürekli olarak bu yönde gelişmesini sağlamaktır. Atatürkçülük durağan bir düşüncü değildir. Devrimcilik ilkesi Türkiye'nin bağımsızlığı, çağdaşlaşması, ülkesi ve ulusuyla bölünmez bütünlüğü ve açık toplum temellerinden uzaklaşmadan zamanla gelişebilmesi için Atatürkçülüğe gereken esnekliği sağlamaktadır.

Sonuç :

Atatürkçülük, ulusun egemenliğine dayalı ulusçu, laik, tam bağımsızlık isteyen bir düşüncedir. Yayılmacı ekonomik, ticari ilişkileri yadsıdığı gibi ulusal bağımsızlığa, ulusal egemenliğe ters düşen düşüncüleri de yadsır.

Atatürkçü düşünce Batı'nın yayılmacı güçlerine karşı verilen Türk Ulusal Kurtuluş Savaşından doğmuştur. Ama amaçladığı toplum ve devlet yapısı Batı'nın usa, olgucu bilime dayalı çoğulcu, özgürlükçü demokrasi anlayışıdır. Bu, çağdaş uygarlık olarak tanımlanmıştır.

Atatürkçülük dogmatik bir düşünce değildir. Toplumun değişen, gelişen; yeni koşullar karşısında yeni isterlere ve yeni çözümlere gereksinim duyan bir yaşayan varlık olduğunu kabul eder. Atatürkçülük, benimsediği amaçlar bütününe Türkiye'nin ve çağın koşulları ve gerekleri içinde ulaşma sürecini bütünlemesini sağlayacak ilkelerle donanmış bir devrimdir. Atatürk devrim aşamalarının uygulanışında Atatürk ilkelerinin ilerici, yapıcı ve yönlendirici işlevini göz önünde tutmak gereklidir.

S. KİLİ

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA

- Akarsu, Bedîa. *Atatürk Devrimi ve Yorumları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1969.
- Arar, İsmail. *Atatürk'ün Halkçılık Programı*. İstanbul: Baha Matbaası, 1963.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919 - 1938)*. I. Cilt, 2. baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1961.
- . *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906 - 1938)*. 2. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1959.
- . *Söylev*. Türk Dil Kurumu Yayını. 2 cilt. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974.
- Aydemir, Şevket Süreyya. *Tek Adam: Mustafa Kemal. 3 cilt*. İstanbul: Yükselen Matbaası, 1966-1967.
- Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri* (Bugünkü dile aktaran Behçet Kemal Çağlar). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968.
- Karal, Enver Ziya. *Atatürk'ten Düşünceler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956.
- Kili, Suna. "Kemalism in Contemporary Turkey", *International Political Science Review*, I, No. 3 (Temmuz 1980), s. 381-404.

- _____ . *Türk Devrim Tarihi*. Boğaziçi Üniversitesi Yayını. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Basımevi, 1980.
- _____ . "Politikacı Atatürk", *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi - Sosyal Bilimler*, VII, 1979 s. 37-54.
- _____ . *Turkish Constitutional Developments and Assembly Debates on the Constitutions of 1924 and 1961*. İstanbul Robert Kolej Araştırma Merkezi Yayını. İstanbul: Menteş Matbaası, 1971.
- _____ . *Kemalizm*. Robert Kolej İş İdaresi ve Ekonomi Bölümü Yayını. İstanbul: Menteş Matbaası, 1969.
- _____ . *Turkey: A Case Study of Political Development*. Robert Kolej İş İdaresi ve Ekonomi Bölümü Yayını. İstanbul: Menteş Matbaası, 1968.
- _____ . "Atatürk ve Laiklik", *Çeşitli Cepheleriyle Atatürk*. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1964. s. 74-87.
- Ostorrog, Leon. *The Angora Reform*. London: University of London Press, 1927.
- Price, Clair. *The Rebirth of Turkey*. New York: Thomas Seltzer 1923.
- Selek, Sabahattin. *Anadolu İhtilali*. 4. baskı. İstanbul: İstanbul Matbaası, 1968.
- _____ . *Türk İnkılap Tarihi*. Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yayını. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1971.
- _____ . *Türk Tarih Kurumu. Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Semineri: Seminere Sunulan Bildiriler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1975.
- Tütengil, Cavit Orhan. *Atatürk'ü Anlamak ve Tamamlamak*. İstanbul: Baha Matbaası, 1975.

RÉSUMÉ

Dans cet article, le professeur S. KİLİ présente la structure conceptuelle fondamentale et les principes essentiels du kémalisme.

Le kémalisme considère la République comme la forme d'Etat qui réalise le mieux la souveraineté nationale en permettant au peuple de tenir en mains ses propres destinées, et le nationalisme comme le facteur principal favorisant le mieux le caractère particulier du peuple turc. La souveraineté doit donc émaner du peuple et, cela étant, tout privilège, en dehors des droits généraux de la nation, doit être aboli. Il en découle l'égalité absolue devant la loi: autrement dit, il s'agit là d'une pensée éminemment démocratique. Par ailleurs, le principe d'étatisme qui a pour but d'intéresser l'Etat aux affaires où sont engagés les intérêts supérieurs de la nation, est concilié avec le travail et l'activité individuels qui sont considérés comme essentiels. Un autre principe kémaliste est le laïcisme qui consiste en la séparation du pouvoir temporel et du pouvoir spirituel, en même temps qu'en la liberté de conscience. Enfin, l'esprit de progrès, de réforme et de rénovation anime de son souffle la structure conceptuelle fondamentale du kémalisme.